

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

FORENSIC FEATURES OF THE FORMATION OF THE METHODOLOGY OF INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES IN THE BUDGETARY SPHERE

Князев С.В., к.ю.н.,

доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

У статті доводиться, що сукупність окремих, видових, внутрішньо-видових та групових методик розслідування кримінальних правопорушень, передусім, проти власності, у сфері господарської діяльності та пов'язаних з корупцією зловживань, утворює комплексну методику розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері. Базуючись на доктринальних положеннях криміналістики та актуальній слідчо-судовій практиці, проєкт відповідної методики розробляється з урахуванням наступних концептуальних положень: в основі її створення – різні за своїм об'єктом склади правопорушень (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням тощо), але, які об'єднані криміналістичними ознаками, тобто йдеться про їх взаємозалежність у рамках єдиної злочинної технології (єдині наміри організаторів, пособників і виконавців, мотиви, засоби тощо); предметом цієї методики є закономірності не усієї злочинної діяльності, а лише тієї її частини, що пов'язана з певним сегментом бюджетної системи й, відповідно, зі специфічними формами реалізації фінансово-економічних та господарсько-правових відносин в ній; підставою для розроблення цієї методики є потреби правоохоронної практики, оскільки, криміналістично-значущі ознаки кримінальних правопорушень тісно взаємопов'язані у процесі доказування, що визначає специфіку висунення й перевірки версій, планування розслідування, проведення окремих слідчих (розшукових) дій, їх комплексів тощо. Зроблено висновок, що ядром комплексної методики розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері є криміналістична характеристика – інформаційно-пізнавальна модель, яка складається зі структурних елементів (предмет злочинного посягання; способи вчинення кримінальних правопорушень; обстановка; слідова картина; відомості про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення) й описує криміналістично значущі ознаки, які включають відомості (фактичні дані) щодо бюджетного процесу, публічних закупівель, юридичних та/чи фізичних осіб, і дають не тільки приводи, але й обґрунтовані підстави для початку кримінального провадження, а також перелік матеріалів, достатніх для закінчення досудового розслідування у розумні строки, з метою виконання завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України.

Ключові слова: методика, криміналістична характеристика, структура, бюджет, розслідування, слідчі ситуації, докази, кримінальне провадження.

The article proves that a set of individual, species, intra-species and group methods of investigation of criminal offenses, primarily against property, in the sphere of economic activity and corruption-related abuses, forms a complex method of investigation of criminal offenses in the budgetary sphere. Based on the doctrinal provisions of criminology and current investigative and judicial practice, the project of the corresponding methodology is developed taking into account the following conceptual provisions: at the basis of its creation are different types of offenses based on their object (appropriation, waste of property or possession of it by abuse of official position, improper use budget funds, making budget expenditures or providing loans from the budget without established budget allocations or exceeding them, etc.), but which are united by forensic features, that is, they are interdependent within the framework of a single criminal technology (uniform intentions of organizers, accomplices and executors, motives, means, etc.); the subject of this methodology is not the patterns of all criminal activity, but only that part of it that is connected with a certain segment of the budget system and, accordingly, with specific forms of implementation of financial-economic and economic-legal relations in it; the basis for the development of this methodology is the needs of law enforcement practice, since the forensically significant signs of criminal offenses are closely interconnected in the process of proof, which determines the specifics of proposing and verifying versions, planning an investigation, conducting separate investigative (search) actions, their complexes, etc. It was concluded that the core of the complex methodology of investigating criminal offenses in the budgetary sphere is a forensic characteristic - an information-cognitive model, which consists of structural elements (object of criminal offense; methods of committing criminal offenses; situation; trail picture; information about persons who committed a criminal offense) and describes forensically significant signs, which include information (factual data) regarding the budget process, public procurement, legal entities and/or individuals, and provide not only reasons, but also reasonable grounds for initiating criminal proceedings, as well as a list of materials sufficient for the end of the pre-trial investigation within a reasonable time, in order to fulfill the tasks of the criminal proceedings, provided for by Art. 2 of the CCP of Ukraine.

Key words: methodology, forensic characteristics, structure, budget, investigation, investigative situations, evidence, criminal proceedings.

Актуальність теми. В етимологічному розумінні слово «методика» означає сукупність методів навчання чого-небудь, практичного виконання чого-небудь, а також наука про методи навчання. В словниках наголошується на двох значеннях слова методика: «сукупність методів для оптимального проведення розслідування кримінальних правопорушень, взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи; вчення про методи викладання певної науки, предмета» [1, с. 193]. Поряд із цим, спроба назвати «методику створення методики» «базовою криміналістичною методикою» не є зовсім вдалим з термінологічної точки зору. Щодо такої методики некоректним виглядає додаток «розслідування», адже саме на нього, тобто на процес розслідування, має бути безпосередньо спрямована дія відповідної методики. З цих же причин спірними виглядають і такі терміни, як універсальний метод розслідування тощо. Як зазначає

Р. Л. Степанюк, з чим ми погоджуємось, методика розслідування повинна містити описання найбільш ефективних методів, прийомів і способів здійснення тієї діяльності, що входить до поняття «розслідування», а рекомендації з формування методик розслідування, які сьогодні відносяться до загальних положень криміналістичної методики як розділу науки, являють собою методологію науково-практичного дослідження, систему теоретичних засад, способів і засобів організації відповідного різновиду науково-практичної діяльності [15, с. 80].

Виклад основного матеріалу. Підвищений інтерес науковців до такого напрямку криміналістики, як методика розслідування кримінальних правопорушень, зумовлений декількома причинами. По-перше, теоретичні основи криміналістичної методики довгі роки комплексно та всебічно не розроблялись, що можна пояснити накопиченням, осмисленням, переробкою й адаптацією

знань з галузі філософії, кібернетики, теорії управління й теорії інформації, інших природничих і гуманітарних наук, що зумовило оновлення, розширення, перегляд і систематизацію понятійного апарату цього розділу криміналістичної науки. По-друге, внаслідок зміни суспільно економічних відносин з'явилися нові види кримінальних правопорушень, що викликало необхідність наукової розробки численних нових (комплексних), і суттєво оновлених окремих (міжвидових, видових, підвидових) методик розслідування. По-третє, такі методики мали різну, часом недостатню продуману структуру, що позначалося й на їх змісті, теоретичному осмисленні та ефективності практичного застосування [10, с. 60].

Криміналістична методика широко використовує кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-процесуальні дані. Основними інформаційними джерелами є: положення теорії криміналістики, дані інших наук, результати узагальненого досвіду судово-слідчих органів, норми відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів. У методиці розслідування окремих видів кримінальних правопорушень виявляються такі залежності криміналістичної методики: 1) від видових (групових, родових та ін.) ознак кримінального правопорушення; 2) від суб'єкта (особи злочинця); 3) від ретроспективної спрямованості характеру розслідування; 4) від ситуаційної обумовленості розслідування; 5) від рівня розвитку технічних і тактико-криміналістичних засобів; 6) від репрезентативності емпіричного матеріалу, на якому засновані типові рекомендації [11, с. 8–9].

Так, предметом пізнання в методиці розслідування є закономірності, що об'єднують певні види (групи) кримінальних правопорушень, які побудовані за кримінально-правовою ознакою (в основі – об'єкт злочинного посягання), або групи кримінальних правопорушень, виділені за іншими значущими ознаками (елементи механізму кримінального правопорушення, криміналістичні ознаки тощо). Законодавство, що визначає караність діянь та характер обставин, які впливають на ступінь і характер відповідальності, є орієнтиром для визначення, зокрема, предмета доказування. Норми кримінально-процесуального права, що регламентують процес розслідування, впливають на структуру окремих методик, визначають форму, зміст, умови проведення і послідовність здійснення тих чи інших процесуальних дій. Загальновідомо, що кримінальний процес є формою реалізації норм кримінального матеріального права через правозастосування. Специфіку цього процесу визначає його ретроспективний характер, оскільки злочин як такий не може бути об'єктом безпосереднього чуттєвого сприйняття, а відповідним об'єктом є слідова картина. Тому розроблення теоретичних засад методики розслідування є необхідною основою вирішення цього важливого для практики завдання [20, с. 278].

На думку А. Ф. Волобуєва, комплексні методики розслідування почали розроблятися в криміналістиці відносно недавно, коли правоохоронні органи зіткнулися з проблемою організованої злочинності, зокрема в економічній (підприємницькій) сфері. Практика показала, що, наприклад, заволодіння чужим майном (грошовими коштами) закономірно пов'язане з учиненням таких злочинів, як підrobка документів, фіктивне підприємництво, спотворення комп'ютерної інформації, легалізація (відмивання) майна, здобутого злочинним шляхом, і деяких інших. У різному поєднанні ці злочини утворювали такі злочинні технології збагачення, які використовувалися організованими групами осіб [2, с. 53]. Тому, слід погодитись з О. В. Федосовою, що криміналістична методика є важливим і невід'ємним інструментом діяльності органів досудового розслідування, оскільки, вона розробляє найбільш раціональні й оптимальні способи розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Для

того, щоб повною мірою виконувала покладене на неї завдання, її структура, в умовах інтеграції кримінально-правових наук, повинна бути логічною й відповідати основним методологічним засадам [19, с. 313].

Пошук підстав для класифікації криміналістичних методик у різні часи здійснювали В. Ю. Шепітько [22] та інші вчені, зокрема, І. М. Лузгін запропонував усі спеціальні методики класифікувати за ознаками кримінально-правової характеристики діянь; за особливостями вчинення кримінальних правопорушень у певній обстановці (в умовах великого міста, у сільській місцевості, у прикордонних регіонах тощо); за ознаками суб'єкта (кримінальні правопорушення вчинені неповнолітніми, матеріально відповідальними особами тощо) [8].

Також значну увагу проблемі класифікації методик приділяв М. В. Салтєвський, який запропонував диференціювати спеціальні методики на типові та особливі. До типових він відносив такі, що ґрунтуються на кримінально-правовій класифікації (за ознаками родового та безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення), а до особливих – за іншими криміналістично значущими ознаками (приміром, щодо місця вчинення кримінального правопорушення, характеристики особи злочинця, способу вчинення тощо). Водночас автор вважав за потрібне розподіляти спеціальні методики за рівнем конкретизації криміналістичних рекомендацій: на повні та скорочені (залежно від обсягу); одиничні й комплексні (останні пов'язані з розслідуванням двох і більше кримінальних правопорушень) [12].

Узагальнюючи наукові позиції щодо класифікації методик розслідування кримінальних правопорушень, зазначимо, що дискусій учених набагато більше, ніж узгоджених позицій. По-перше, автори нерідко змішують підстави для виокремлення рівнів розподілу методик, по-друге, не завжди вдало обирають підстави для розподілу (приміром, беруть лише ситуації розслідування); по-третє, не у всіх класифікаціях прослідковується чітке співвідношення категорій «загальне», «особливе» й «окреме» [20].

У наведених дослідженнях, науковці тривалий час намагались створити різні варіанти загального (універсального) методу розслідування кримінальних правопорушень, що спірно. Аналізуючи їх точки зору, приходимо до висновку, що загальний метод розслідування, або ж базова методика, не має практичної перспективи через свою спільність рекомендацій з розслідування кримінальних правопорушень, бо якщо вони мають загальний характер, то щодо розслідування конкретних видів кримінальних правопорушень, зовсім буде незрозуміло як застосовувати слідчому відповідну методику, наприклад, щодо розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок заволодіння бюджетними коштами. До того ж, набуття чинності КПК України 2012 р. [6] поставило перед криміналістикою та кримінальною процесуальною доктриною нові завдання, що пов'язано з теоретичним й прикладним переосмисленням всього кримінального провадження, застосування інших процесуальних інститутів. У цьому напрямі діяльності нові положення КПК України змушують по-новому розглядати окремі питання, які б здавалось сьогодні є достатньо дослідженими у криміналістичній та процесуальній науці. Зазначене стосується й застосування нових технічних засобів, міжнародних правових стандартів, а також урахування практики ЄСПЛ, як загалом у кримінальному процесі України так і, зокрема, в діяльності правоохоронних органів [17, с. 6–7].

В сучасних умовах, на думку Р. Л. Степанюка, «суттєва зміна підходів до регламентації порядку досудового розслідування, повноважень його суб'єктів, правил провадження окремих СРД та інші новації кримінального процесу вимагають від криміналістичної науки перегляду багатьох усталених положень і рекомендацій, зокрема, у галузі методики розслідування певних видів криміналь-

них правопорушень, із метою їх приведення до відповідності із реаліями практики» [14, с. 236]. Автор звертає увагу на необхідність перегляду окремих теоретичних положень криміналістичної методики у зв'язку з трансформацією законодавства, слідчої та судової практики.

Поряд із цим, як зазначає С. С. Чернявський, сформована у криміналістиці система методик розслідування традиційно визначається побудовою відповідних розділів законодавства про кримінальну відповідальність. Водночас особливості кримінальних правопорушень, важливі з точки зору їх криміналістичної характеристики, не враховуються, або використовуються для класифікації кримінальних правопорушень лише на найнижчому рівні – на рівні підвидів (різновидів) [20].

Таким чином, методика розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері має бути сформована на більш високому рівні узагальнення (комплексному). Специфіка формування цієї методики полягатиме в тому, що вона враховуватиме особливості розслідування різних за своїми кримінально-правовими ознаками видів злочинних посягань (проти власності, у сфері господарської, службової та професійної діяльності пов'язаної із наданням публічних послуг тощо) в єдиному механізмі злочинної діяльності (тотожність злочинних технологій), що, своєю чергою, впливає на спільність вихідних слідчих ситуацій; комплексний характер предмета доказування (обставин, які підлягають встановленню); на однотипність слідових картин і криміналістичних засобів їх дослідження.

Як і будь-яка система наукових і практичних положень та рекомендацій окрема криміналістична методика має бути чітко структурована. Проте сьогодні немає підстав стверджувати про єдність підходів у розумінні її внутрішньої побудови і змісту, що, безумовно, не йде на користь, перш за все, практичному впровадженню наукових рекомендацій [15, с. 78]. На наш погляд, моделюючи проєкт досліджуваної методики розслідування, пропонуємо відштовхуватись від таких концептуальних положень:

1) в основі її створення – різні за своїм об'єктом складі кримінальних правопорушень (наприклад, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням та зловживання владою або службовим становищем тощо, що стосуються різних об'єктів кримінально-правової охорони, але об'єднані за криміналістичними ознаками), тобто йдеться про їх взаємозалежність у рамках єдиної технології злочинної діяльності (єдині наміри організаторів, пособників і виконавців, єдині мотиви, єдині засоби тощо);

2) предметом цієї методики є закономірності не усієї злочинної діяльності, а лише тієї її частини, що пов'язана з певним сегментом бюджетної системи й, відповідно, зі специфічними формами реалізації фінансово-економічних та господарсько-правових відносин в ній;

3) підставою для розроблення цієї методики є потреби правоохоронної практики, оскільки криміналістичні ознаки кримінальних правопорушень тісно взаємозв'язані у процесі доказування, що визначає специфіку висунення й перевірки версій, планування розслідування, проведення окремих СРД, їх комплексів тощо.

Базуючись на доктринальних положеннях криміналістики та актуальній слідчо-судовій практиці, вважаємо, що *методика розслідування кримінальних правопорушень в бюджетній сфері – це науковий продукт та практичний інструментарій системи відомостей про кримінальну протиправну діяльність, що містить побудову описової моделі й розроблених на її основі рекомендацій щодо досудового розслідування, предмет якої обумовлений криміналістичною характеристикою, зміст визначають пошукково-пізнавальні процеси, що впливають із тактичних*

завдань, а спрямованість і послідовність проведення процесуальних дій залежить від ситуації на початку розслідування.

Ураховуючи положення, що можуть бути застосовані для розслідування будь-якого кримінального правопорушення, більшість науковців до структури кожної криміналістичної методики відносять: криміналістичну характеристику; обставини, які потребують встановлення (доказування); особливості організації початкового етапу розслідування; типові слідчі ситуації та дії слідчого щодо їх розв'язання; типові версії та особливості планування розслідування; організацію і тактику проведення окремих СРД [3; 4, с. 186–187; 23]. Про аналогічну структуру з деякими інтерпретаціями йдеться в працях й інших учених [9; 24].

Подібну структуру окремих криміналістичних методик представив і Б. В. Щур, а саме: а) криміналістична характеристика певного виду (групи) злочинів; б) обставини, що підлягають з'ясуванню; в) попередні дії слідчого до порушення кримінальної справи; г) типові слідчі ситуації та система версій початкового етапу розслідування; г) проміжні завдання та комплекси слідчих дій і оперативно-розшукових заходів початкового етапу розслідування; д) типові слідчі ситуації та система версій наступного етапу розслідування; е) проміжні завдання та комплекси СРД, НСРД наступного етапу розслідування; є) заходи усунення протидії розслідуванню злочинів; ж) профілактична діяльність слідчого [24, с. 139–140]. Втім, не в усіх методиках є потреба в окремому розгляді питань подолання протидії розслідуванню, підлягає уточненню і співвідношення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень та окремого предмета доказування.

Загалом, необхідно погодитися з В. В. Тіщенком та В. П. Бахіним щодо неможливості визначення єдиної незмінної структури методики розслідування кримінальних правопорушень та стосовно того, що через криміналістичну методику реалізується криміналістична техніка та криміналістична тактика [5, с. 235; 16, с. 39]. Не дивлячись на розбіжності у кількості складових елементів методики розслідування, можна стверджувати про єдність позицій учених щодо обов'язкової наявності в будь-якій методиці двох складових – інформаційно-довідкової, до якої відносять криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень, і конкретно-рекомендаційної, яка вміщує положення щодо безпосередньо процесу розслідування.

Таким чином, враховуючи наведені вище концептуальні положення, в комплексній методиці розслідування кримінальних правопорушень в бюджетній сфері необхідно, насамперед, приділити увагу таким структурним елементам: 1) криміналістична характеристика кримінального правопорушення (відомості про спосіб учинення, обстановку вчинення, типове слідову картину, особу злочинця тощо); 2) типові слідчі ситуації, завдання, версії початкового та наступного етапу розслідування, й алгоритми їх розв'язання; 3) особливості організації й тактики проведення комплексу процесуальних дій; 4) взаємодії слідчого (детектива) з оперативними підрозділами під час оперативно-розшукового забезпечення виявлення доказової інформації, подолання протидії розслідуванню, забезпечення захисту та безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві, встановлення перебування осіб, оголошених у розшук та їх затримання; 5) можливості використання спеціальних знань під час призначення та проведення окремих видів судових експертиз.

При цьому, незважаючи на те, що традиційна структура криміналістичної методики є апробованою в науці, її не можна визнати оптимальною, оскільки в ній не завжди відбивається зв'язок між структурними елементами. Скажімо, відомості щодо криміналістичної характеристики не враховують при висвітленні питань з організації розсліду-

вання, насамперед при визначенні типових версій, або, навпаки, якщо типові версії й називають, то без посилань на відповідні дані, що відображені у криміналістичній характеристиці.

В. В. Лисенко зазначає, що криміналістична характеристика злочинів є центральним структурним елементом криміналістичної методики розслідування злочинів, навколо якого об'єднуються всі інші структурні елементи. Криміналістична характеристика не виокремлюється безпосередньо із самого предмета дослідження, вона являє собою певну абстракцію. Інформаційна модель злочину формується на підставі узагальнення окремих відомостей, за допомогою яких можливо ефективно виявити та розслідувати злочини. Криміналістична характеристика – це певною мірою прогноз визначення найбільш ефективних засобів виявлення (розкриття) та розслідування злочинів [7, с. 321].

З одного боку, дійсно, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є описанням типових даних про певні елементи, у тому числі й тих, які співпадають з обставинами, що підлягають доказуванню (наприклад, час, місце, спосіб). Проте ця система має зовсім інше наповнення. В комплексній методиці розслідування її основне завдання інформативне, ознайомче. Вона може бути підставою для висування версій, на основі узагальнення практики дає слідчому знання про те, якими способами вчиняються подібні кримінальні правопорушення, які вони можуть залишати сліди тощо. Поряд із цим, М. І. Скригонюк доходить висновку про те, що криміналістична характеристика методики розслідування окремих видів злочинів – це систематизований комплекс узгоджених наукових положень, рекомендацій – засобів, прийомів, методів, щодо ефективного розкриття і розслідування певних злочинів, утворений з урахуванням притаманних їм кримінально-правових ознак та процесуальних, організаційно-управлінських, психологічних особливостей (у тому числі ознаки суб'єкта злочину, його мотиви, предмет посягання, обстановка, злочинні способи тощо) [13, с. 252].

Однак, незважаючи на різні думки науковців, у кожному погляді вчених-криміналістів простежується єдина мета – сформулювати об'єктивне уявлення про кримінальне правопорушення, вказати ті його риси, що є відправними для методики розслідування. Крім цього, переважна більшість авторів єдина в тому, що криміналістична характеристика це: а) сукупність даних (відомостей) про кримінальні правопорушення; б) сукупність (система) ознак властивостей та взаємозв'язків; в) інформація, що має криміналістичне значення; г) наукова абстракція, яка виокремлює типові ознаки певних категорій кримінальних правопорушень (видів і груп) і кримінальних правопорушень; д) важливий елемент окремої методики [18].

На нашу думку, ґрунтовне дослідження криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень

в бюджетній сфері – це інформаційно-пізнавальна модель, яка містить дані про криміналістично значущі елементи початкового та наступного етапів досудового розслідування з метою виконання завдань кримінального провадження передбачених ст. 2 КПК України [6].

Таким чином, інформаційною базою комплексної методики розслідування кримінальних правопорушень залишається криміналістична характеристика. Основними елементами цієї характеристики щодо кримінальних правопорушень в бюджетній сфері є: 1) предмет злочинного посягання; 2) способи вчинення кримінальних правопорушень; 3) обстановка вчинення; 4) слідова картина; 5) відомості про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

На нашу думку, вказані п'ять елементів найбільш точно розкривають зміст криміналістичної характеристики в процесі розробки методики розслідування кримінальних правопорушень в бюджетній сфері.

Висновки. Констатовано, що комплексна методика розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері – це науковий продукт та практичний інструментарій системи відомостей про кримінальну протиправну діяльність, що містить побудову описової моделі (поняття, ознаки, класифікація кримінальних правопорушень, криміналістична характеристика, обставини, що підлягають доказуванню), й розроблених на її основі рекомендацій щодо досудового розслідування (алгоритм дій під час виявлення кримінальних правопорушень, типові слідчі ситуації та шляхи їх вирішення, основні напрямки взаємодії органів досудового розслідування з іншими суб'єктами), її предмет обумовлений криміналістичною характеристикою (предмет злочинного посягання; способи вчинення кримінальних правопорушень; обстановка вчинення; слідова картина; відомості про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення), зміст визначають пошуково-пізнавальні процеси, що випливають із тактичних завдань, а спрямованість і послідовність проведення процесуальних дій залежить від ситуацій на початку розслідування.

Доведено, що ядром комплексної методики розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері є криміналістична характеристика – інформаційно-пізнавальна модель, яка складається зі структурних елементів (предмет злочинного посягання; способи вчинення кримінальних правопорушень; обстановка; слідова картина; відомості про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення) й описує криміналістично значущі ознаки, які включають відомості (фактичні дані) щодо бюджетного процесу, публічних закупівель, юридичних та/чи фізичних осіб, і дають не тільки приводи, але й обґрунтовані підстави для початку кримінального провадження, а також перелік матеріалів, достатніх для закінчення досудового розслідування у розумні строки, з метою виконання завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
2. Волобуєв А. Ф. Комплексні методики розслідування економічних злочинів. *Вісник прокуратури*. 2003 № 6 (24). С. 53–56.
3. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків: Апостіль, 2012. 304 с.
4. Криміналістика. Криміналістична тактика та методика розслідування злочинів: підручник / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. Харків: Одісей, 2001. 326 с.
5. Криміналістика: курс лекцій (ч. 1) / В. П. Бахін, І. В. Гора, П. В. Цимбал. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002 356 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції: теорія та практика: монографія. Київ: Логос, 2004 324 с.
8. Лузгін І. М. Деякі аспекти криміналістичної характеристики та місце в ній даних про приховування злочинів. *Криміналістична характеристика злочинів*: зб. наук. праць. Харків, 1984. С. 25–30.
9. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навч. посіб. / О. В. Батюк, І. Благута, О. М. Гумін та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 323 с.
10. Пашинська І. В. Теоретико-методологічні основи розслідування організованої злочинності у сфері господарської діяльності: дис. ... докт. філос. : 081. Харків, 2023. 296 с.

11. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: монографія / кол. авторів: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006. 624 с.
12. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. У 2-х ч. Харків: Консум, 2001. 528 с.
13. Скригонюк М. І. Криміналістика: підручник. Київ : Атіка, 2005. 496 с.
14. Степанюк Л. Проблеми розвитку криміналістичної методики в умовах реформування кримінальної юстиції України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016 № 1 (12). С. 236-245.
15. Степанюк Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: дис. ...докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків. 2012. 321 с.
16. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007 260 с.
17. Уваров В. Г. Міжнародно-правові стандарти у кримінальному процесі України: монографія. Харків: НікаНова, 2014 416 с.
18. Фарима М. М. Значення криміналістичної характеристики для формування методики розслідування торгівлі людьми. *Юридична наука*. 2020. № 1. С. 178–184.
19. Федосова О. В. Шляхи удосконалення структури методики розслідування корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми. *Юридичний вісник*. 2020 № 6. С. 300–314
20. Чернявський С. С. Концептуальні засади комплексної методики розслідування фінансового шахрайства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць*. 2009. № 4. С. 177–183.
21. Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування: монографія. Київ, 2010 624 с.
22. Шепітько В. Ю. Проблеми типізації окремих криміналістичних методик. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017 Т. 19. С. 445–451.
23. Шеремет А. П. Криміналістика: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учб. літ., 2009. 335 с.
24. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: монографія. Харків: Апостиль, 2012. 319 с.